

MANASTIRLI DÂNIŞ AHMED EFENDİ

YAVUZ SULTAN SELİM DÎVÂNİ ŞERHİ

Dest-âvîz-i Dâniş

Hazırlayanlar

Seda Aydın Kurt

Beyza Terzi Sarı

MANASTIRLI DÂNİŞ
AHMED EFENDİ

YAVUZ SULTAN SELİM DİVÂNİ ŞERHİ

Dest-âvîz-i Dâniş

Hazırlayanlar
Seda Aydın Kurt
Beyza Terzi Sarı

© 2020, DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI™

Tüm hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım amacıyla ve araştırma için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir şekilde kopya edilemez, elektronik ve mekanik yolla çoğaltılıp, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

DBY: 124

Edebiyat: 51

ISBN 978-625-7760-24-9

Sertifika No: 18188

Birinci Baskı: İstanbul, 2020

Yazar: Manastırlı Dâniş Ahmed Efendi

Hazırlayanlar: Seda Aydın Kurt, Beyza Terzi Sarı

Dizi Editörü: Furkan Öztürk

Yayın Yönetmeni: İrfan Güngörür

Baskı Hazırlık: DBY Ajans

Baskı/Cilt:

Mikyas Basım Yayın Matbaacılık

(Sertifika No: 35532)

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI / Library Cataloging-in-Publication Data (CIP)

Manastırlı Dâniş Ahmed Efendi

Yavuz Sultan Selim Divânı Şerhi / Dest-âvîz-i Dâniş

Hazırlayanlar: Seda Aydın Kurt, Beyza Terzi Sarı

İstanbul : DBY Yayınları, 2020.

582 s. ; 15,0 x 21,0 cm ___ (DBY Yayınları ; No. 124)

ISBN 978-625-7760-24-9

1- Edebiyat 2- Divân 3- Yavuz Sultan Selim

Bu kitap, 2016 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı yüksek lisans programı kapsamında, Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalında Prof. Dr. Abdullah Azmi Bilgin ve Doç. Dr. Cemal Aksu danışmanlığında savunulan "Dest-âvîz-i Dâniş (Yavuz Sultan Selim Divânı'nın Şerhi) Tenkitli Metin ve İnceleme (s. 1-180/s. 180-366)" adlı yüksek lisans tezlerinin gözden geçirilerek kitaplaştırılmış hâlidir.

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI

Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4

Cağaloğlu - Fatih / İstanbul

Tel.: +90 212 526 98 06

www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

İçindekiler

Kısaltmalar	6
Ön Söz.....	9
Giriş: Şerh ve Şerh Edebiyatı.....	13

BİRİNCİ BÖLÜM

Yavuz Sultan Selim • 29-46

1. Hayatı	29
2. Edebi Yönü.....	34
3. Eserleri	40
3.1. <i>Dîvân</i>	40
4. Türk Edebiyatı'nda Yavuz Sultan Selim Divânı Tercüme ve Şerhleri	45

İKİNCİ BÖLÜM

Manastırlı Dâniş Ahmed Efendi • 47-51

1. Hayatı	47
2. Eserleri	49
2.1. <i>Tercüme-i Makamât-ı Harîrî</i>	49
2.2. <i>Dest-âvîz-i Dâniş</i>	50
2.3. <i>Mecmua-i Kavâid-i Farisiyye</i>	51
2.4. <i>Dîvânçe</i>	51

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Dest-âvîz-i Dâniş'in İncelenmesi • 53-111

1. Manastırlı Dâniş Ahmed Efendi'nin Şerh Yöntemi	53
2. Gramer Terimleri	64
3. Eserde Yer Alan Kültürel Unsurlar.....	96
3.1. Edebi Unsurlar.....	96
3.2. Tarihi ve Mitolojik Unsurlar.....	99
3.3. Coğrafi Unsurlar.....	103
3.4. Sosyal Hayat İle İlgili Unsurlar	105
3.5. Musiki İle İlgili Unsurlar	106
3.6. Peygamberler ve İslam Büyükleri.....	107
3.7. Evliya Menkıbeleri.....	111
Metnin Tesisi	113
1. Nüsha Tavsifi	113
1.1. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi TY 4709.....	113
1.2. Makedonya Kütüphanesi OMCT III/5	114
1.3. Milli Kütüphane 06 Mil Yz A 3293.....	115
1.4. Milli Kütüphane 06 Mil Yz A 8511	116
2. Metinde İzlenen Yol.....	118

TENKİTLİ METİN

Yavuz Sultan Selim Dîvânı Şerhi / Dest-âvîz-i Dâniş • 121-513

Sonuç	515
Sözlük-Dizin	517
Özel Adlar Dizini	571
Bibliyografya	577

Ön Söz

Klasik Türk Edebiyatı sahasındaki çalışmaların basamaklarından biri olan şerhler, bizlere mensup olduğumuz medeniyet ve kültür dairesinin kapılarını aralaması bakımından önemli metinlerdir. Şerhler; ihtiva ettikleri tarihi, kültürel, filolojik, dini, edebi ve felsefi malzeme bakımından hem ait oldukları yüzyıl hem günümüz çalışmaları için birer başvuru kaynağı niteliğindedir. Her eserin doğduğu çağın ruhunu yansıttığı düşünüldüğünde şerhlerin günümüz araştırmacılarına, kaleme alındıkları yüzyılının sosyal hayatı hakkında bilgiler verdiği de söylenebilir. Bu metinlerin ilmi çerçevede ortaya konup içindeki malzemenin değerlendirilmesi ise pek çok yeni çalışmaya ışık tutacaktır.

Çalışmamızın konusu olan *Dest-âvîz-i Dâniş* adlı eser de XVI. asrın sultan şairlerinden Yavuz Sultan Selim'in Fars diliyle kaleme aldığı *Dîvân*'ın şerhidir. XIX. asrın sonunda Manastırlı Dâniş Ahmed Efendi tarafından yazılan *Dest-âvîz-i Dâniş*; Klasik Türk Edebiyatı ile bağların zayıflamış olduğu bir dönemde klasik şerh üslubuyla kaleme alınmış olması, Osmanlı edebiyatının en güçlü devri olan XVI. yüzyılda yazılmış bir *Dîvân*'ın şerhi olması ve kaynak metnin müellifinin bir padişah olması gibi özellikleriyle kültür ve edebiyat tarihimiz için önem arz eder.

Dest-âvîz-i Dâniş'in İstanbul, Makedonya ve iki tane de Ankara'da olmak üzere toplam dört nüshası bulunur. Çalışmanın ilk evresinde nüsha taraması yaparken eserin iki nüshası olduğunu tespit etmiştik. Hatta Nadir Eserler Kütüphanesi'nde kayıtlı olan nüshanın CD'ye aktarılması da bize nasip oldu. Tarihi daha eski olup İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Kataloğu'nda TY 4709 numarasıyla kayıtlı olan nüshayı A, tarihi daha geç olup Milli Kütüphane'de 06 Mil Yz A 3293 numarasıyla kayıtlı olan nüshayı B nüshası olarak isimlendirdik. Farklı iki nüsha olduğundan ikisini de okuduk ve çalışma devam ederken B nüshasındaki bir ibare bizi Makedonya Kütüphanesi'ndeki OMCT III/5 numaralı yazmaya götürdü. Çok uzun uğraşlar neticesinde elde edebildiğimiz bu yazmanın “*Yavuz Sultan Selim Hân'ın Dîvân-ı Belâgat-unvânının Şerhi Dest-âvîz-i Dâniş*” başlığı altında eserden iki nüsha yazıldığı, birinin Sultan II. Abdülhamid'e takdim edildiği diğerinin ise dışarı çıkartılmamak kaydıyla Manastır'daki İshakiye Camii Kütüphanesi'ne vakfedildiği kayıtlıydı. Sağ alt tarafında tarih, sol alt tarafında Ahmed Dâniş mührü bulunuyordu. Buradaki bilgiler İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi nüshasından daha sonraki bir tarihe işaret ettiği için Makedonya'daki nüshayı B, Milli Kütüphane'deki nüshayı C olarak isimlendirmemize sebep oldu.

B nüshası olarak adlandırdığımız Makedonya Kütüphanesi nüshasında yer alan iki nüshanın yazılıp birinin İstanbul'a gönderilmesi bilgisinden hareketle A nüshası olarak adlandırdığımız İstanbul Nadir Eserler Kütüphanesi nüshası ile B nüshası olarak adlandırdığımız Makedonya Kütüphanesi nüshasının müellif hattı olduğunu düşünmekteyiz. En azından müellifin mührünün basılı olduğu nüshadaki (B) açıklama, bu iki nüshanın da (A, B) Dâniş'in gözünden geçtiğini düşündürür niteliktedir. Aslında bu noktadan sonra belki her iki nüshayı da ortaya koyup elimizdeki C ve D olarak adlandırdığımız

Ankara nüshalarının tavsifi yeterliydi; fakat elimizdeki nüsha sayısı az olup en başta C nüshasını da okuduğumuzdan D'yi de okuduk ve farklılıkları dipnotla gösterdik. Böylelikle başka kürsülerde yapılacak olan söz varlığı, dil bilimi ve imla gibi çalışmalara da katkı sağlamayı umuyoruz.

Eser, mukaddimesindeki ifadeye göre Sultan II. Abdülhamid'e atfedilmiştir. Sultan II. Abdülhamid'in 1876-1909 yılları arasında kullanmış olduğu İstanbul'daki Yıldız Sarayı Kütüphanesi 1925 yılında Mustafa Kemal Atatürk'ün emriyle İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'ne aktarılmıştır. *Dest-âvîz-i Dâniş*'in bu koleksiyonun içerisinde geldiğini düşünmekteyiz.

Yavuz Sultan Selim Dîvânı Şerhi Dest-âvîz-i Dâniş adlı bu kitap; 2016 yılında hazırlamış olduğumuz *Dest-âvîz-i Dâniş (Yavuz Sultan Selim Dîvânı'nın Şerhi) Tenkitli Metin ve İnceleme (s. 1-180/ s. 180-366)* adlı yüksek lisans tezlerinin gözden geçirilmesiyle ortaya konulmuştur. Çalışmada, şerh edebiyatı hakkında yapılan genel bir girişin ardından Yavuz Sultan Selim ve Manastırlı Dâniş Ahmed Efendi hakkında birer bölüm yer almaktadır. Daha sonra metnin incelenmesi yapılmış ve *Dest-âvîz-i Dâniş*'in metni çeviri yazıya aktarılmıştır. Manastırlı Dâniş Ahmed Efendi'nin metnin şerhi esnasında manalarını verdiği kelimeler, metinde geçtiği sayfa ve satır numaralarıyla birlikte Sözlük-Dizin başlığında ele alınmış, ardından Özel Adlar Dizini eklenmiştir.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında emeği geçen ve kendilerine teşekkür etmek istediğimiz kıymetli insanlar var. Eserin Farsça kısımlarının kontrolünde desteklerini esirgemeyen Prof. Dr. Ali Güzelyüz, Prof. Dr. Mehmet Atalay ve Dr. Öğr. Üyesi Turgay Şafak'a; Arapça kısımların okunmasında yardımlarını gördüğümüz Prof. Dr. Hüseyin Yazıcı ve Arş. Gör. Leyla Yakupoğlu Boran'a; yardımlarından dolayı Süleymaniye Kütüphanesi Eski Müdürü Nevzat Kaya'ya ve Yazma

Eserler Kurumu Uzman Yardımcısı İsmet İpek'e; sözlük-dizin bölümünün oluşmasında önemli katkılarından dolayı merhum Okt. Halil Açıkgöz'e; 2016 yılındaki tez çalışmamızın ardından konuyla alakalı yeni çalışmalar yapmamız için teşviklerini esirgemeyen Prof. Dr. Nihat Öztoprak'a; başımız her sıkıştığında görüş ve destekleriyle bize yol açan Prof. Dr. Günay Kut, Prof. Dr. Gülgün Erişen Yazıcı ve Dr. Öğr. Üyesi Ali Emre Özyıldırım'a; tez çalışmamızı hazırlarken sabır ve yardımlarını gördüğümüz değerli tez hocalarımız Prof. Dr. A. Azmi Bilgin ve merhum Doç. Dr. Cemal Aksu'ya; son olarak çalışmamızın kitap olarak yayımlanması sürecinde destekleriyle bizi cesaretlendiren Prof. Dr. Ahmet Atilla Şentürk'e ve kitabın basımında katkılarından dolayı İrfan Güngörür'e çok teşekkür ediyoruz.

*Dânişâ şerh eylemiş Dîvân-ı Sultân Selim'i
Biz dahi iki heveskâr andan olduk müstefid*

Seda Aydın Kurt ve Beyza Terzi Sarı
İstanbul 2020

Giriş Şerh ve Şerh Edebiyatı

Sözlüklerde “açma, ayırma; bir anlatım veya kitabı açıklama, yorumlama; bir şeyi açıklamak amacıyla yazılmış kitap; açık ve ayrıntılı anlatma”¹, “keşfetmek ve beyan etmek”², “müskil ve mübhem ve mahfî ma’kûlesini keşf ü izhâr eylemek; kesmek, açmak, fehm eylemek”³, “anlatma, açıklama, tanımlama; edebî bir metni yorumlama, yorum; kesip içini açmak, parçalamak; bir kelime ya da pasajın yorumunu yapmak”⁴ gibi anlamları olan şerh sözcüğü, edebiyat terimi olarak kullanıldığında “[...] bir edebî eseri, bir risaleyi veya bir kitabı kelime kelime açıp izah ederek, içinde bulundurduğu bütün dil, anlam, sanat ve estetik özellikleri ile o eserin anlaşılmasını sağlamayı anlatır.”⁵ Yine bu sözcük “Bir metnin, daha iyi anlaşılın

¹ **Türkçe Sözlük**, Ankara, TDK Yayınları, 2011, s. 2217.

² **Ahter-i Kebir**, Ankara, TDK Yayınları, 2009, s. 927.

³ Mütercim Âsım Efendi, **Kâmus-ı Okyânûs**, İstanbul, Matbaa-i Âmire, 1304, C: I, s. 484.

⁴ Sir James W. Redhouse, **A Turkish and English Lexicon**, Beirut, Librairie Du Liban, 1890, s. 1121.

⁵ Muhammet Nur Doğan, **Eski Şiirin Bahçesinde**, 4. Basım, İstanbul, Yelkenli Yayınevi, 2009, s. 8.

diye, o metni başkalarından daha iyi anladığı kanaatinde olan kişiler tarafından açıklanması”¹ olarak da izah edilmiştir.

Tanımlarından da anlaşılacağı üzere şerhi yapılmaya karar verilen metnin mutlak surette edebî bir hüviyet taşıması gerekmez. İster dil ister mana ister içinde barındırdığı terimler bakımından olsun; herhangi bir metnin okuru için muğlak bir mahiyeti varsa, o metin şerh için bir malzeme oluşturur.

Şerhin yapılma amacının en basit ifadeyle “açıklamak” olduğu söylenebilir. Tunca Kortantamer, bu ihtiyacın sebebini şöyle izah eder: “Bir metnin açıklanması gerekiyorsa, o metinde okuyucunun bilgisi, aklı, düşüncesi, sezgisi veya duygularıyla aşamayacağı bazı güçlüklerin varlığı kabul ediliyor demektir. Ayrıca metnin daha büyük ilişkiler manzumesi içerisinde meselâ inanç veya düşünce sistemlerinde ne anlama geldiğini anlamak ve anlatmak ihtiyacı da metinleri şerh ettirmiştir.”²

Şerh yapan kişilere şârih denir. Şârihler, ele aldıkları metni diğer insanlardan hatta şârihlerden daha iyi anladığını düşünen ve buna dayanarak yeni bir metin üreten kimselerdir. “Şârih, konusunu beğenip hoşlandığı bir metnin güzelliklerini, anlam inceliklerini başkalarıyla paylaşmak isteyen kişidir.”³ Şârihlerin aynı zamanda “iş bulmak, meslektaşlarından veya seleflerinden daha zeki olduğunu göstermek, kolayca unutulabilecek ismini büyük bir yazarın ölümsüz isminin yanına eklemek gibi amaçları”⁴ da bulunabilir.

¹ Tunca Kortantamer, “Teori Zemininde Metin Şerhi Meselesi”, *Ege Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, İzmir, 1994, C: VIII, s. 1.

² Kortantamer, *a.g.m.*, s. 1.

³ Azmi Bilgin, “Eski Türk Edebiyatında Şerh”, *Kayseri ve Yöresi Kültür, Sanat ve Edebiyat Bilgi Şöleni (12-13 Nisan 2001)*, Haz. Prof. Dr. Mustafa Argunşah v.d., Kayseri, Erciyes Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yayınları, 2001, C: I, No: 1, s. 171.

⁴ Glenn W. Most, “Şerhlere Kuramsal Bir Bakış”, *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları IX Metnin Hâlleri: Osmanlıda Telif, Tercüme ve Şerh*, Çev. Murat Umud İnan, Haz. Hatice Aynur v.d., 1. Basım, İstanbul, Klasik, 2014, s. 464.

TENKİTLİ METİN

Manastırlı Dâniş Ahmed Efendi Yavuz Sultan Selim Dîvânı Şerhi

Dest-âvîz-i Dâniş

MUĞADDİME

Hamd-ı bî-gāye ve şükr-i mā-lā-nihāye cenāb-ı Hūdā-yı vāhibü'l-
 ‘aṭyāya (2) sezādır ki; *hammerat tıynetü Ādem erba‘īne şabāhen*¹
 tecelliyāt-ı bāri’ānesiyle (3) mebdē²-i ašlāb-ı beşer olan ḥazret-i
 Ādem ‘aleyhi’s-selāmı, zīnet-sāz-ı (4) erīke-i tekvīn ve *inna’llāhe*
*ḥaleka Ādem ‘alā şūretihi*² teşrif-i ḥāşş-ı şamedānisiyle (5) zīb-i
 taht-gāh-ı ḥilāfet-i mā’ u tīn eyleyerek ‘illet-i gā’iyye-i kevn (6) ü
 mekân ve sebep-i āferīniş-i ins ü cān olan Ḥabīb-i ekremine (7) o
 vāsiṭa-ı celīle ile tevdī‘-i emānet ve nakl-i tuḥfe-i kübrā-yı risālet
 (8) buyurmuşlardır ve şalāt u selām, mefḥar-ı enām ve peygamber-i
 ḥāşş u ‘ām (9) efendimize elyağ u revādır ki; ḥilāfet-i bātıniyye vü
 zāhiriyyeniñ muḳtezāsını [III] ber-vefḳ-i ḥaḳḳ u ‘adālet ifā vu icrā ve
 du‘ā-yı cemīl ve şenā-yı cezīl (2) āl-i ‘ızām ve aşḥāb-ı kirāma aḥrādır
 ki; her biri metbū‘-ı müfahḥam (3) ve resūl-ı a‘zāma kemāl-i ittibā‘
 vu inḳıyād ile istikmāl-i şerīṭa-i iḳtidā (4) buyurdılar ve dürūd-ı nā-
 ma‘dūd ve sitāyiş-i bî-ḥudūd ḥalīfe-i zamān (5) ve ḥāḳān-ı cihān āb-
 rü-yı sülāle-i celīle-i ‘Oşmāniyānū’s-sulṭān (6) ibnü’s-sulṭānū’s-sulṭān
 ‘Abdü’l-Ḥamīd-i Şānī Ḥān efendimize şāyeste (7) vü evlādır ki; seyf
 ü ḳalem tev’em oldıḳları cihetle yek-dīgere irtibāṭı (8) ehem ü elzem

¹ Adem’in mayası kırk sabah süresince mayalandı.

² Kesinlikle Allah Adem’i kendi mizacı üzerine yarattı.

idüğünden seyfiñ meziyyet-i celîlesini itmâm ile aşhâbını (9) ma' mür ve kalemiñ huķûķ ve hürmet-i muķaddesini *kemâ-yelîķu*¹ istikmâl ile (10) erbâbını mesrûr buyurdılar.

Nazm:

*Şehriyâr-ı ümem ü hâmi-i dîn ü nâmûs
İdeli taht-ı hilâfetde 'adâletle cülûs*

*Oldı âsâyiş ü emniyyet ile halk-ı cihân
Sâye-i luţf-ı 'amîminde elîf ü me'nûs*

*Heybet ü haşmet u dârâtını rû'yet itse
Dâhil-i kehf-i şerm-sârı olur Daķyânûs*

*Mür olur zillet ile encümeninde Tîmür²
Bâb-ı 'âlîsine derbân olamaz Keykâvus*

*Bendesi Husrev-i Pervîze tefâhür eyler
Nazar-ı hażret-i şâhânesidir genc-i 'arûs*

*Mihr ü meh gelmede ta'zîm ile eyyâm u leyâl
Bâr-gâh-ı 'azamet-gâhını olsun pâ-bûs*

*Âsumânda görinen şu'leleri şanma nücum
Her gice 'adline şenlikle yaķarlar fânûs*

*Fazl u ihsân u şehâ fehm ü dirâyetde muhîr
'Aķl u iz'ân u zekâ 'ilm ü hünerde ķâmûs*

*Dânişâ 'âfiyet ü 'ömr-i dirâz u iķbâl
Zât-ı 'ulyâsına ikrâm ide Hayy u Kıddûs³*

[III] bu dâ'î-i kemîneleri ecdâd-ı ma'âlî-nijâd-ı husrevâneleri bulunan hulefâ-yı (2) celîle-i 'Oşmâniyye'niñ toķuzuncısı cennet-mekân

¹ Uygun olduğu üzere

² Tîmür: D nüshasında bu sözcüğün üstünde Fağfûr da yazılmıştır.

³ Hayy u Kıddûs: Hayy u Kıddûs neşr B, C

sultân Selîm Hân (3) hażretleriniñ sevķ-ı ittifaķ ile dîvân-ı belâgat- 'unvânlarını müţâla' a (4) idüp mazâmîn-i rengîniyle¹ dîde-pîrâ-yı iştîyâķ ve nikât-ı şîrîninden (5) iktisâb-ı nişâb-ı ezvâķ iyledigimden müşârün-ileyh hażretleriniñ yerâ' a-ı (6) şâhâneleriniñ eşer-i bâri' i olan bu ber-güzâr-ı kıymet-dâr, şâyân-ı i' tibâr² (7) bir gevher-i şeh-vâr olup bedâyi' -i mündericâtı 'ulüvv-ı tab' -ı şâhânesiniñ (8) şâhid-i bî-' adîlî olmakla zebân-ı 'azbü'l-beyân Fârsiye heveskâr (9) bulunanlar müstefîd olsunlar için lisân-ı Türkî üzere bir şerh-i muhtaşar (10) u müfîd tertîbine gönlümde bir arzû peydâ oldu. Kalemimde kesel (11) ü kuşur ve ķalbimde 'acz ü fütür zâhir ü hüveydâ ise de³

*Ėarâz naķşist k'ez mâ bâz mâned
Ki hestî-râ nemî binem beķâyî⁴*

(13) mazmûnunca, bu 'âlemden güzer her kimseye muķadder ü emr-i muķarrer olduğu (14) cihetle, bâri' âcizâne bir eşer terk ideyim müllâhazasıyla mütevekkilen (15) 'ale'llâh te'âlâ⁵-⁶ tercüme vü taħrîre mübâşeret ve tamâm u hitâmı müyesser-kerde-i (16) Rabbü'l-' izzet oldu.

*Eger gûş itmeyeydim kışsa-i Mür u Süleymânı
Ėanâ' at eylemezdim böyle dest-âvîz-i nâ-ķîze⁷*

(18) fehvâsınca pây-ı melaķ meşâbesinde olan şü hediye-i mürânemi (19) Süleymân-ı zamân ve hâķân-ı cihân cenâb-ı şevket-me'âb u kudret-nişâb [IV] veliyy-i nimet-i 'âlî-cenâb şehensâh-ı kâm-yâb efendimiz hażretlerine (2) 'âcizâne 'arz u ihdâ iylemege ictirâ idebildim. Cenâb-ı

¹ rengîniyle: rengîni ile B, C, D

² şâyân-ı i' tibâr: i' tibâr idilecek B, C, D

³ zâhir ve hüveydâ ise de: zâhir ve hüveydâ ise de beyt B, C

⁴ Bizden geriye kalandan maksat, bir nakıştır; çünkü (maddî) varlıkta sonsuzluk görmüyorum.

⁵ mütevekkilen 'ale'llâh te'âlâ: mütevekkilen 'ale'llâh D

⁶ Yüce Allah'a sığmarak.

⁷ dest-âvîz-i nâķîze: dest-âvîze nâķîze C

Hak (3) u feyyâz-ı muhlâk hazretleri rehîni mevki' -i hüsn-i kâbül buyursun (4) ve minhu't-tevfîku ilâ sivâ'î't-ṭarîk.¹

[1]

DEST-ÂVİZ-İ DÂNiŞ¹

MÜNÂCÂT-I İLÂHÎ

fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün

Ey türâ perde-i 'izzet² 'alem-i yektâyî

Kes ne hemtâ-yı tü der-milket-i bî-hemtâyî

(4) **ey** harf-i nidâ, münâdâsı maḥzûf³ cenâb-ı Hüdâ'dır. **tü** sen, **-râ** edât-ı (5) taḥşîş⁴, **perde** hicâb u niķâb, **'izzet** kudret ü ğalebe ve kuvvet ü kerem (6) cihetinden ğayra rüchân u ziyâdet ve nâdirü'l-vücûd ve mişl-i nâ-bûd olmak (7) ma' nâlarındır. **'alem** nişân ve tamĝa ve cebel ve sancaķ ve bir kavmiñ seyyid (8) ü zî-şânına dinür. **yektâ** yalnız ve bir kat, **-î** edât-ı maşdar⁵, **kes** (9) kimse, **ne** nefy-i zevât ve selb-i şifât içündür. **hemtâ** mişl ü mânend, (10) **der-** edât-ı zarf⁶, 'Arabîde fî gibi, **milket** bir nesneye istiklâl vechi (11) üzere zâbṭ eylemeĝe ķâdir olarak zafer bulup zîr-i dest-i istilâya (12) almak ma' nâsındır. **bî-** edât-ı nefydir, 'Arabîde lâ, Türkîde -sız ile ta' bir olunur (13) gönülsüz gibi⁷.

¹ Dest-âvîz-i Dâniş: -B, -C, -D

² 'izzet: 'işmet A

³ münâdâsı maḥzûf: münâdâsı B, C, D

⁴ -râ edât-ı taḥşîş: -râ edât-ı taḥşîş bu şüretçe türâ seniñ dimekdir B, C, D

⁵ edât-ı maşdar: edât-ı maşdariyye D

⁶ edât-ı zarf: zarfiyyet içündür B, C edât-ı zarfiyye D

⁷ gönülsüz gibi: bî-dil gibi gönülsüz ma' nâsına B, C, D

¹ Başarıya giden yol Allah'tandır.

[2] **Maḥşûl-i beyt:** Ey Ḥudâ seniñ kudret ü kuvvetiniñ hiçâbı, vaḥdâniyyet ü ferdâniyyetiniñ (2) nişânıdır, bî-mişl ü bî-mânend olmaḡ mülkünde saña¹ şerîḡ ü nazîr yoḡdur, (3) sen ḥükmünde müs-tebid ü müstaḡilsin.

*Hemçü Dārâ be-deret bende hezārân Ḥusrev
Ey tü dârende vü zîbende tü-râ Dārâyî*

(5) **hemçü** edât-1 teşbîhdır, ‘ Arabîde kâf, Türkîde gibi ma‘ nâsına². **Dārâ** (6) ekâsire-i İrân’dan ve mülük-i Keyâniyyân’dan³ bir şehriyârîñ⁴ ismidir, İskender-i (7) Zü’l-Ḳarneyn’in bidâyet-i zuhûrunda⁵ nice vilâyetlere ḥâkim idi, aña Dārâb ve (8) Keyḡubâd da dirler ve her zî-şevket ḥükümdâra⁶ medḡ ü sitâyişde Dārâ (9) dinülür. **be-**edât-1 zarf⁷, **der** bâb ve ḡapu⁸, **-[e]t** edât-1 ḡıḡâb, **bende** (10) ḡul ve köle, ‘ Arabîde ‘ abd gibi, **hezâr** biñ, **-ân** edât-1 cemî‘⁹, **Ḥusrev** (11) her zî-şevket şehriyâra¹⁰ itlâḡ olunur ve Hürmüz-i Tâcdâr’ın oḡlı Pervîz’in (12) laḡabıdır ki; Ḥusrev-i Pervîz dirler. **ey** ḡarf-i nidâ, münâdâsı cenâb-ı Ḥudâ’dır. (13) **tü** sen, **dârende** ḡutucu, **ü** ‘ atıfe¹¹, **zîbende** güzel ve yaraşıklı (14) idici, **tü-râ** saña maḡşûş, **Dārâ** zî-şevket melik¹² yâḡûd vaşf-ı terkîbî (15) olarak ḡutucu ma‘ nâsına, **-î** edât-1 maşdar¹³.

¹ mülkünde saña: mülkünde bir kimse saña B, C mülkünde kimse saña D

² ma‘ nâsına: ma‘ nâ D

³ mülük-ı Keyâniyyân’dan: D nüshasında mülük kelimesinin üstüne ḡükümdârân kelimesi de yazılmıştır.

⁴ şehriyârîñ: ḡükümdârîñ B, C, D

⁵ İskender-i Zü’l-Ḳarneyn’in bidâyet-i zuhûrunda: -B, -C, -D

⁶ ḡükümdâra: pâdişâha B, C, D

⁷ edât-1 zarf: zarfiyyet içündür B, C edât-1 zarfiyye D

⁸ bâb ve ḡapu: ḡapu B, C, D

⁹ edât-1 cemî‘: edât-1 cemî‘ zevî’l-‘ uḡûlde müsta‘ meldir B, C, D

¹⁰ şehriyâra: pâdişâha B, C, D

¹¹ ‘ atıfe: ‘ atf içündür B, C edât-1 ‘ atf D

¹² melik: pâdişâh B, C, D

¹³ edât-1 maşdar: edât-1 maşdariyye D

(16) **Maḥşûl-i beyt:** Dārâ gibi zî-şevket biñlerce mülük¹, seniñ dergâh-ı (17) ma‘ nevîyyeñde ḡuldur; ya‘ nî sen ma‘ bûd ve anlar ‘ âbiddir² ve sen ḡâlîḡ (18) ve anlar maḡlûḡdur, ey Ḥudâ ki; ḡutucu ve eşyâya zînet ve yaraşık (19) viricilik³ ve şevket ü ‘ azamet şehriyârîḡı⁴ saña maḡşûşdur.

*Cilve-i ḡüsn-i tü zâhir zi-ruḡ-i her zîbâ
İñ çî ḡüsn ü çî zuḡürest bedîn zîbâyî*

(21) **cilve** bir nesneyi keşf ü ‘ ayân eylemek ve bir şey’e⁵ nazar şalmaḡ, [3] ma‘ nâsınadır. **ḡüsn** cemâl ve güzellige dinür, cem‘ i maḡâsin gelür. **tü** (2) sen, **zâhir** âşikâr, **zi-**edât-1 ibtidâ, ‘ Arabîde min gibi, **ruḡ** yañak (3) ‘ arız ve ruḡsâr daḡi dirler, ‘ Arabîde ‘ izâr gibi, **her** edât-1 ḡaşr⁶, (4) ‘ Arabîde küll gibi, **zîbâ** arâste ve zînetli ve yaraşıklı, **İñ** bu⁷, (5) **çî** edât-1 istifhâm, zevî’l-‘ uḡûlün ḡayrıdan sū’aldir, çî çîz ne nesne (6) dimek gibi, **zuḡür** âşikâr olmaḡ, **-[e]st** edât-1 rabḡdır, ḡükm ve ḡaber (7) ma‘ nâsını ifâde ider niteki⁸ ‘ Arabîde zamîr-i faşl ve Türkîde -dir gibi, (8) **be-** edât-1 muşâḡabet, ‘ Arabîde ma‘ a ma‘ nâsına, **İñ** ism-i işâret, (9) ḡarîbe mevzû‘ bu dimekdir⁹. **-î** edât-1 maşdar¹⁰.

(10) **Maḥşûl-i beyt:** Yâ Rab, her maḡbûbuñ ruḡsârından seniñ ḡüsnünün (11) inḡişâfî âşikârdır, bu ne güzelliğdir ve bu zînet ve yaraşık ile berâber (12) ne zâhir ü bâhir olmaḡdır; ḡulâşa-i maḡşûd cilve, cenâb-ı Ḥudâ’nıñ (13) zât u şifât ve ef âliniñ zuḡûruna dirler; meşelâ bir kimseye tecellî-i zât (14) olsa *fe-lemmâ tecellâ Rabbuhû li’l-cebelî ce’alehu dekkân ve ḡarra Mûsâ şa’iḡân*¹¹ feḡvâsınca (15)

¹ mülük: pâdişâhlar B, C, D

² ‘ âbiddir: ‘ âbid B, C, D

³ viricilik: virici B, C, D

⁴ şehriyârîḡı: pâdişâḡlıḡı B, C, D

⁵ şey’e: nesneye B, C, D

⁶ edât-1 ḡaşr: edât-1 ḡaşrdır B, C

⁷ bu: ism-i işâret ḡarîbe mevzû‘ bu dimekdir D

⁸ ider niteki: ider D

⁹ ism-i işâret ḡarîbe mevzû‘ bu dimekdir: bu D

¹⁰ edât-1 maşdar: edât-1 maşdariyye D

¹¹ Kur’ân-ı Kerîm, (7/143) Rabbi daḡa tecelli edince onu darmadaḡan ediverdi. Mûsâ da ḡayḡn düştü.

ol kimseniñ zât u şıfâtını ifnâ vu muzmañill eyler; âmmâ tecellî-i şıfât, mütecellâ-lehiñ (16) zâtını ifnâ eylemez, belki şıfât-ı Hudâ anda zuhûr ider, meşelâ hazret-i 'İsâ'ya (17) hâlıkıyyet şıfâtıyla tecellî eyledi, hâkden kuş halk itdi ve *iz tañluķu* (18) *mine't-tîni ke-hey'eti't-tayr*¹ nazm-ı celîli beyân eyledigi gibi ve muhyî ve şâfî (19) ismleriyle tecellî eyledi, ihyâ-yı mevtâ ve ibrâ'-i ekmeh ü abraş itdi (20) ve hazret-i Meryem'e rezzâkıyyet şıfâtıyla tecellî eyledi², 'âlem-i ğaybdan aña rızķ (21) gelürdi³; Kemâ kâle'llâhu te'âlâ *kullemâ deħale 'aleyhâ Zekerıyyâ'l-miħrâbe vecede 'indehâ rızķan*⁴ [4] ve hazret-i Eyyüb'e şabûr ismiyle tecellî eyledi, bu kadar sene belâya şabr kıldı (2) ve evliyâu'llâhdan hazret-i Bâyezîd'e 'azm-ı şâniyla⁵ tecellî eyledi, *subħânî* (3) *mâ a'zam şânî*⁶ didi ve Hâllâc-ı Mansûr'a vahdet-i muṭlakâ ile (4) tecellî eyledi, *ene'l-ħak* didi ve ħübân-ı dil-sitânlara cemîl ismiyle (5) tecellî eyledi, 'uşşâķı ħüsn ü cemâllerine ħayrân kıldı⁷ ve bu zıkr olunan (6) tecelliyâtdan ğayrı, Hâķ celle ve 'âlâ hazretleri her laħza 'ibâdımñ ħalbine (7) bir dürlü zuhûr ve bir ğüne tecellî ħılmadadır; ğâħ ħabz ve ğâħî baş (8) ve ğâħ şahv ve ğâħ maħv ve ğâħî fenâ ve ğâħî beķâ ve bir ğüne ism ve bir nev' resm (9) ile nümâyân olur. Nite ki bir 'ârif dimişdir.

Nazm⁸:

Âyîne sâħt 'âlem u ħod-râ be-ü nümüd
'Aks-i cemâl-i üst nihân u 'ayân ki hest

- ¹ Kur'an-ı Kerim, (5/110) İznimle çamurdan kuş şekline benzer bir şey yapıyor-dun.
- ² ihyâ-yı mevtî ve ibrâ-i ekmeh ü abraş itdi ve Hazret-i Meryeme rezzâkıyyet şıfâtıyla tecellî eyledi: -D
- ³ gelürdi: gelir idi B, C
- ⁴ Kur'an-ı Kerim, (3/37) Zekerıyyâ, onun bulunduğu bölmeye her girişinde yanında bir yiyecek bulurdu.
- ⁵ 'ızem-ı şâniyla: 'azamet-i şâniyla D
- ⁶ Durumum ne kadar da yüce.
- ⁷ kıldı: kıldılar B, C
- ⁸ Nazm: -B, -C, -D

Çün ħüsn-i ü be-naķş-ı cihân kerd cilveî
Zâhir nümüd in heme kevn ü mekân ki hest

Kü nâm u kü nişân zi-ğayr u kücâst ğayr
Yârest zâhir ez-heme nâm u nişân ki hest¹

**Tü nihân der-tutuķ-ı nür zuhûret heme câ
Rüyet ez-ğayr nihân ve'z heme rû peydâyî**

(15) **tü** sen, **nihân** gizli, **tutuķ** perde, **nür** âydınlığa dinür çav² u ziyâ³
(16) ma' nâsına, Fârsîde rüşenâyî dirler ki; zulmetiñ zıddıdır. **heme** (17) cemî' an, **câ** yer ve arz² ma' nâsına, **rüy** yüz, **-[e]t** edât-ı ħiṭâb, (18) **ez-** edât-ı ibtidâ³, **ğayr** diğer, **u** 'atıfe⁴, **rû** cihet ve yüz, **peydâ** (19) zâhir ü âşikâr, **-î** edât-ı ħiṭâb.

(20) **Maħşül-i beyt**: Ey Hudâ, nür perdesi içinde muḫtefî vü baṭın iseñ de (21) her maħalde tecelliyâtıñ ile âşikâr u zâhirsın ve seniñ cemâliñ [5] ağyardan mestür ise de cemî' cihâtdan nümâyânsın; ya' nî tecellî-i zât u şıfât (2) u ef'âl ile eşyanıñ ve ħuşuşıyle insânıñ fiṭrat-ı ezeliyye ve isti' dât-ı (3) ebediyyesine nisbetle tecellî idüp şân-ı uluhiyyetiñe şâyân olan (4) zuhûr⁵ ile zâhir olursın.

**Hiç bi-emr-i tü ez-bende neyâyed emri
Men be-emr-i tü künem her çi tü mi'fermâyî**

(6) **hiç** ma' düm u endek, **bi-** edât-ı nefy, **emr** buyurmak ma' nâsına⁶ ki; (7) nehy muķâbilidir, Fârsîde fermân dirler⁷. **tü** sen, **ez-** edât-ı

- ¹ Âlemi ayna yaptı ve kendini ona yansıttı. Gizli ve âşikâr ne varsa onun cemâlinin aksidir. / Onun güzelliği cihânın nakşına kendini gösterince, bu mevcut olan bütün kevn u mekân âşikâr oldu. / Nerede ad san, nerede nişan hani başkasımın adı ve nişanı; var olan her şeyde adı ve nişanı zâhir olan sevgilidir.
- ² yer ve arz: arz ve yer B, C, D
- ³ edât-ı ibtidâ: min ma' nâsına Türkîde den gibi B, C edât-ı ibtidâ 'Arabîde min Türkîde den gibi D
- ⁴ 'atıfe: 'atf için zi- edât-ı ibtidâ B, C edât-ı 'atf D
- ⁵ şâyân olan zuhûr: şâyân-ı zuhûr D
- ⁶ ma' nâsına: ma' nâsınadır B, C, D
- ⁷ fermân dirler: fermân B, C

ibtidâ, (8) **bende** ‘abd u çâker, **neyâyed** gelmez. **emr** hâl ü şân¹, **-î** edât-ı vahdet, (9) **men** ben, **be-** edât-ı muşâhabet², **künem** iderim. **her** edât-ı haşr, (10) **çi** edât-ı istifhâm, **mî** edât-ı hâl, **fermâyi** buyurursın³.

(11) **Maḥşûl-i beyt**: Seniñ emr-i Rabbâniyye’ñ ve irâde-i Yezdâniyye’ñ olmadan köleñiñ (12) elinden ve dilinden hiçbir hâl u şân gelmez, *ileyhi yerci’u’l-emru kulluhu*⁴ maẓmûnunca (13) cemî’ ef’âl⁵ u aḥvâl saña râci’dir, sen mercî’-i küll-i eşyâ ve mürid-i muṭlaḳ (14) Hâk te’âlâsın; ben⁶ çâkeriñ her ne buyurur iseñ seniñ emriñ ile iderim⁷, (15) irâdeñden hâric bir kârda bulunmağa muḳtedir degilim; ya’ nî irâde-i ḥâkim-i ḥâḳîḳî (16) ta’ alluḳ itmeden bir siñek ḳanadını taḥrîk idemez ve hiç kimse bir tariḳe (17) gidemez, imdi ḥarekât u sekenâtımız irâde-i külliye-i İlâhiyye’niñ zuhûruna menûṭ (18) ve emr-i Ḥudâ’niñ vuḳû’una merbûṭ oldığı, ma’ nâ-yı beytden münfehim oldı.⁸

Kerde ḥükm-i tü revân ez-‘adem-âbâd-ı ezel
Rûz u şeb-râ çü tü ḳâşid be-cihân-peymâni

(20) **kerde** eylemiş, **ḥükm** ḳazâ ma’ nâsına isimdir. **tü** sen, **revân** (21) şıfat-ı müşebbehedir, gidici ma’ nâsına⁹, **ez-** edât-ı ibtidâ¹⁰, ‘**adem** yavı [6] ḳılmaḳ, fiḳdân ma’ nâsına yokluḳ dimekdir. **âbâd** çend ma’ nâyı mutazammın ise de (2) bu maḳâmda şahrâ ma’ nâsınadır; sa’ d-âbâd ve ḥurrem-âbâd didikleri gibi, (3) **ezel** kıdem ma’ nâsınadır ki; şey’iñ evvel ü ibtidâsı olmamaḳdır; ya’ nî (4) vücûduñ cânib-i mâzîde mu’ teber,

¹ hâl u şân: hâl u şân ve ef’âl u aḳvâl B, C hâl u şân ve fi’l ü ḳavl D

² edât-ı muşâhabet: muşâhabet içündür Türkide ile gibi B, C edât-ı muşâhabet Türkide ile gibi D

³ fermâyi buyurursın: -B, -C.

⁴ Kur’ân-ı Kerîm, (11/123) Bütün işler ona döndürülür.

⁵ cemî’ ef’âl: ef’âl D

⁶ ben: bir D

⁷ emriñ ile iderim: emriñ ile D

⁸ oldı: olur D

⁹ şıfat-ı müşebbehedir gidici ma’ nâsına: gidici şıfat-ı müşebbehedir B, C, D

¹⁰ edât-ı ibtidâ: edât-ı ibtidâdır min ma’ nâsına B, C, -D

Bibliyografya

Ahmet Cevdet Paşa: **Medhal-i Kavâ'id**, yayına hazırlayan: Nevzat Özkan, Ankara, TDK, 2000.

Ahmet Cevdet Paşa, Fuat Paşa: **Kavâi'd-i Osmâniyye**, Haz. Nevzat Özkan, Ankara, TDK, 2000.

Akyüz, Kenan v.d.: **Fuzûlî Divânı**, Ankara, Akçağ, 1990.

Albayrak, Sadık: **Son Devir Osmanlı Uleması**, İstanbul, Milli Gazete Yayınları, C: II, 1980.

Algül, Hüseyin: “Osmanlılar Döneminde Makedonya’da Yetişen ve Türk Bilim Dünyasına Katkıda Bulunan Âlimler”, Ankara, **Diyanet İlmî Dergi**, C: XXXV, S: III, 1999, s. 6-10.

Aydemir, Yaşar: **Makedonya Kütüphaneleri Türkçe Yazma Eserler Kataloğu**, TİKA, Ankara, 2007.

Aysan, Emin: **Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi Osmanlı Devri Yavuz Sultan Selim’in Mısır Seferi Mercidabık (1516) ve Ridaniye (1517) Meydan Muharebeleri**, Ankara, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, C: III, 1990.

Banarlı, Nihat Sami: **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, C: I, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1971.

Bangi, İsmail: **Farsça Dil Bilgisi (Grameri)**, Ankara, A.Ü. Basımevi, 1972.

Birşık, Abdülhamit: “Tefsir” maddesi, **DİA**, C: XL Ankara, TDV, 2011.

Bilgin, Azmi: “Eski Türk Edebiyatında Şerh”, **Kayseri ve Yöresi Kültür, Sanat ve Edebiyat Bilgi Şöleni (12-13 Nisan 2001)**, C: I, Haz. Prof.

- Dr. Mustafa Argunşah v.d., Kayseri, Erciyes Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yayınları, 2001, s. 169-173.
- Bolelli, Nusrettin: **Farsça Dilbilgisi (Nahiv ve Sarf)**, İstanbul, İFAV, 2012.
- _____ : **Arapça Dilbilgisi Nahiv Sarf ve Terimleri**, İstanbul, Yasin yayınevi, 2006.
- Bursalı M. Tâhir: **Osmanlı Müellifleri**, C: I, Haz. Fikri Yavuz, İsmail Özen, İstanbul, Meral Yayınları, t.y.
- Canım, Rıdvan: **Latîfî Tezkiretü's-Şu'arâ ve Tabsıratü'n-Nuzamâ**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, 2000.
- Cemil Paşa, Esad Bey: **Sicill-i Osmanî Zeyli**, C: V, Haz. Özen Tok, Ankara, TTK, , 2008.
- Ceylan, Ömür: **Böyle Buyurdu Sûfi**, İstanbul, Kapı Yayınları, 2005.
- _____ : **Tasavvufî Şiir Şerhleri**, İstanbul, Kitabevi Yayınları, 2000.
- “Şerh (Türk Edebiyatı)”, **DİA**, C: XXXVIII, İstanbul, Diyanet Vakfı Neşriyatı, 2010.
- Çabuk, Vahid: **Solak-Zâde Tarihi**, C: II, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1989.
- Çavuşoğlu, Mehmet: **Dîvanlar Arasında**, Ankara, Umran Yayınları, 1981.
- Değirmençay, Veyis: **Farsça Edatlar ve Bağlaçlar Sözlüğü**, İstanbul, Kurtuba Kitap, 2010.
- Develi, Hayati: **Osmanlı Türkçesi Kılavuzu 2**, İstanbul, Kesit Yayınları, 2015.
- _____ : 18. Yüzyıl Türkiye Türkçesi Üzerine”, **Doğu Akdeniz Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Dergisi**, S. 1, Gazimağusa, 1998, s. 27-36.
- Devellioğlu, Ferit: **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, 21. Baskı, Ankara, Aydın Kitabevi, 2004.
- Doğan, Muhammet Nur: **Eski Şiirin Bahçesinde**, İstanbul, Yelkenli Yayınevi, 2009.
- Dilçin, Cem: “Fuzulî'nin Bir Gazelinin Şerhi ve Yapısal Yönden İncelenmesi”, **Fuzulî'nin Şiiri Üzerine İncelemeler**, Ankara, Kabcacı, 2010, s. 9 - 61.
- Efendioğlu, Mehmed: “Şerh (Hadîs)”, **DİA**, C: XXXVIII, İstanbul, Diyanet Vakfı Neşriyatı, 2010.
- Durmuş, İsmail: “Muhtasar” maddesi, **DİA**, C: XXXI, Ankara, TDV, 2006.
- Emecen, Feridun: “Selim I” maddesi, **DİA**, C: XXXVI, İstanbul, TDV, 2009.
- Eminer, Feryal: **Mülk Suresi Tefsiri (1b - 31a)**, İ.Ü. SBE Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Eski Türk Dili Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2000.

- Emre, Ahmet Cevat: **Türkçe Sarf ve Nahiv Eski Lisân-ı Osmânî Sarf ve Nahiv** Haz. Gülден Sağol v.d. Ankara, TDK, 2004.
- Gânî, Kâsem: **Dîvân-ı Hâfız**, Tahran, Paykeferhang, 1387.
- Gevherî, Sâdık: **Esrârname**, Tahran, Kitâbfurûşî-yi Zevvâr, 1361hş.
- Gökmen, Gökhan: **Bârîka Yavuz Sultan Selim'in Farsça Seçme Şiirleri ve Türkçe Tercümelere**, İstanbul, Büyüyenay, 2015.
- Güleç, İsmail: **Türk Edebiyatında Mesnevî Tercüme ve Şerh Geleneği**, İstanbul, Pan Yayıncılık, 2008.
- _____ : “Dağılmış İncileri Toplamaya” Yardım Etmek: Şerh Tasnifi Meselesine Küçük Bir Katkı”, **Turkish Studies**, S. 4/6, Güz, 2009, s. 214 - 230.
- _____ : “Klasik Türk Edebiyatı Metinleri Nasıl Şerh Edilmeli?”, **İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi**, C. XLII, S. 42, İstanbul, 2010, s.83 - 111.
- Gündüz, Tufan: “Şah İsmâil”, **DİA**, C: XXXVIII, İstanbul, Diyanet Vakfı Neşriyatı, 2010.
- Günel, Hilmi: “**Şem'i Dîvânı**”, Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Ortaöğretim Sosyal Alanlar Bölümü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Bitirme Tezi, Erzurum, 2000.
- Hamit, Furkan: **Şemseddin Sami ve Nev-usûl Sarf-ı Türkî**, Ankara, TDK, 2009.
- Harb, Muhammed: **Yavuz Sultan Selim'in Suriye ve Mısır Seferi**, İstanbul, Yeni Asya Yayınları, 1986.
- Hüsnü, Hüseyin: **Dîvan-ı Yavuz Sultan Selim**, İstanbul, Kitapçı Arakel, 1306.
- İpekten, Haluk: **Dîvan Edebiyatında Edebi Muhitler**, İstanbul, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1996.
- Karacan, Turgut: “**XVII. Yüzyıl Şairlerimizden Sâbit ve Edisyon Kritikli Dîvan Metni**”, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 1981.
- Kahraman, Âlim: “Mehmed Rifat, Manastırlı” maddesi, **DİA**, C: XXVIII, Ankara, TDV, 2003.
- İsen, Mustafa: **Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı**, Ankara, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, 1994.
- Kartallıoğlu, Yavuz: “Tanzimat Gramerlerinde Bazı Eklerin İmlası ve Dudağ Uyumu ile İlgili Uyarılar”, **Bilgi**, S. 43, 2007, s. 85 - 104.
- Kavruk, Hasan: **Şeyhülislam Yahyâ Dîvânı**, Ankara, MEB, 2001.
- Kalyon, Filiz: **Yavuz Sultan Selim'in Şiirlerinden Seçmeler Bârîka**, Ankara, Berikan, 2015.

- Ken'an, Tahir: **Kavâid-i Lisân-ı Türkî**, yayına hazırlayan: Leyla Karahan, Ülkü Gürsoy, Ankara, TDK, 2004.
- Kılıç, Atabey: "Dağılmış İncileri Toplamak: Şerh Tasnifi Denemesi", **İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Prof. Dr. Abdülkadir Karahan Anısına I. Uluslararası Klasik Türk Edebiyatı Sempozyumu (12-13 Nisan 2007)**, İstanbul, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, ty., s. 363 - 369.
- _____ : "Geleneksel Şerh ve Modern Metin İncelemelerine Eleştirel Bir Bakış: Metotlar, Çalışmalar, Beklentiler", **Turkish Studies**, S. 4/6, Güz, 2009, s. 326 - 334.
- Kılıç, Hulûsi: "el-Makâmât" maddesi, **DİA**, C: XXVII, Ankara, TDV, 2003.
- Kortantamer, Tunca: "Teori Zemininde Metin Şerhi Meselesi", **Ege Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi**, C: VII, İzmir, 1994, s. 1 - 10.
- Köksal, Mehmet Fatih: "Yavuz Sultan Selim'in Türkçe Şiirleri", **Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi**, Yavuz Sultan Selim Özel Sayısı, Sayı 40, 2019 Bahar, 267-326.
- Kurnaz, Cemal; Tatçı, Mustafa: **Türk Edebiyatında Şathîyye**, Ankara, Akçağ, 2001.
- Kut, Günay: **Heşt Bihişt The Tezkire By Sehî Beg**, Cambridge, Harvard Üniversitesi, 1978.
- Kutluk, İbrahim: **Kınalı-zade Hasan Çelebi Tezkiretü's-Şuarâ**, Ankara, TTK Basımevi, 1989.
- _____ : **Beyânî Mustafa Bin Carullah Tezkiretü's-Şuarâ**, Ankara, TTK Basımevi, 1997.
- Levend, Agâh Sırrı: **Gazavât-nâmeler ve Mihaloğlu Ali Bey'in Gazavât-nâmesi**, Ankara, TTK, 1956.
- Mehmet Rifat, Manastırlı: **Mükemmel Osmanlı Sarfi**, yayına hazırlayan: Ferhat Tamkoç, Ankara, TDK, 2013.
- Mengi, Mine: "Metin Şerhi, Tahlili ve Tenkidi Üzerine", **Divan Şiiri Yazıları**, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 2. Baskı, Ankara, Akçağ, 2010.
- Meral, Arzu: **Seyyid Seyfullah Külliyyâtı I Manzum Eserler**, İstanbul, Revak Kitabevi, 2014.
- Most, W. Gelnn: "Şerhlere Kuramsal Bir Bakış", **Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları IX Metnin Hâlleri: Osmanlıda Telif, Tercüme ve Şerh**, Çev. Murat Umut İnan, Haz. Hatice Aynur v.d., İstanbul, Klasik, 2014, s. 452 - 473.
- Mütercim Âsım: **Kâmûs-ı Okyânûs**, C: I, İstanbul, Matbaa-i Âmire, 1304.

- Nefîsî, Sa'îd: **Külliyyât-ı 'Irâkî**, Tahran, İntişârât-ı Ketabhâne-i Senâ'î, 1338.
- Özavar, Süreyyâ: **"Dâniş Mehmed Bey, Hayatı, Sanatı ve Dîvânı"**, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1993.
- Öztuna, Yılmaz: **Yavuz Sultan Selim**, İstanbul, Babalı Kültür Yayıncılığı, 2006.
- Öztürk, Mürsel: **Farsça Dilbilgisi**, Ankara, TTK Basımevi, 1988.
- Prişti, Kristaq: "Manastır" maddesi, **DİA**, C: XXVII, Ankara, TDV, 2003.
- Redhouse, Sir James: **A Turkish and English Lexicon**, Beirut, Librairie Du Liban, 1890.
- Sami, Şemseddin: **Kâmûs-ı Türkî**, İstanbul, Çağrı Yayınları, 2006.
- Şensoy, Sedat: "Şerh" maddesi, **DİA**, C: XXXVIII, Ankara, TDV, 2010.
- Subaşı, Hüseyin: **"Yavuz Sultan Selim'in Türkçe Şiirleri ve Bunlara Yapılan Nazireler"**, Marmara Üniversitesi Yüksek İslam Enstitüsü Öğretim Üyeliği Tezi, İstanbul, 1982.
- Tabaklar, Özcan: **Amme Cüz'ü Tefsiri**, İ.Ü. SBE Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1987.
- Tarlan, Ali Nihad: **Yavuz Sultan Selim Divanı**, İstanbul, Ahmet Halit Kitabevi, 1946.
- _____ : **Fuzulî Divanı Gazel, Musammat, Mukatta' ve Ruba'î kısmı (Edisyon kritik ve Transkripsiyon)**, İstanbul, Üçler Basımevi, 1950.
- _____ : "Metinler Şerhi", **Edebiyat Meseleleri**, İstanbul, Ötügen, 1981, s. 190 - 202.
- Toparlı, Recep: **İkinci Seneye Mahsus Mufassal Yeni Sarf-ı Osmânî**, Ankara, TDK, 2003.
- Topuzoğlu, Tevfik Rüştü: "Haşiye" maddesi, **DİA**, C: XVI, Ankara, TDV, 1997.
- Tulum, Mertol - Tanyeri, M. Ali: **Nevi'î Divan Tenkidli Basım**, İstanbul, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Matbaası, 1977.
- Tulum, Metrol: **Tazarru'-nâme Yakarışlar Kitabı**, İstanbul, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2014.
- Uğur, Ahmet: "Selimnâme" maddesi, **DİA**, C: XXXVI, İstanbul, TDV, 2009.
- Uludağ, Süleyman: "Şathîyye", **DİA**, C: XXXVIII, İstanbul, Diyanet Vakfı Neşriyatı, 2010.
- Uyan, Ömer: **Anadolu Sahasındaki İlk "Türkçe Şiir" Şerhi Ömer Rûşenî'nin Bir Tercî'-Bendi'nin Şerhi Müşkil-Güşâ (İnceleme-Açıklamalı Metin)**, İstanbul, Kitabevi Yayınları, 2016.

- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı: **Osmanlı Tarihi**, Ankara, TTK, C: II, 4. Baskı, 1983.
- Varlık, Mustafa Çetin: “Çaldıran Savaşı”, **DİA**, C: VIII, İstanbul, Diyanet Vakfı Neşriyatı, 1993.
- Vasfi, Şeyh: **Bârîka**, İstanbul, Kitapçı Arakel, 1308.
- Yazar, Sadık: “**Anadolu Sahası Klasik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği**”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, C: I, 2011.
- Yekbaş, Hakan: “Metin Şerhi Geleneği Çerçevesinde Şârihlerin Divan Şiirine Yaklaşımları”, **S.Ü. Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, S. 23, Bahar 2008, s. 189 - 217.
- Yenikale, Ahmet: **Sünbülzâde Vehbî Dîvânı**, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2012.
- Yıldırım, Nimet: **Farsça Cümle Bilgisi**, Ankara, Fenomen Yayıncılık, 2005.
- _____ : **Farsça Dilbilgisi**, Ankara, Kültür ve Eğitim Vakfı Yayınevi, 1997.
- _____ : **Farsçada Fiiller Kipler ve Zamanlar**, Erzurum, Altınsoy Yayınları, t.y.
- Yılmaz, Ozan: “Klasik Şerh Edebiyatı Literatürü”, **Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi**, C: V, S. IX, 2007, s. 271- 303.
- _____ : **Gülîstan Şerhi**, İstanbul, Çamlıca, 2012.
- Yûsufî, Gulâm Huseyin: **Gülîstân-ı Sa’îdî**, Tahran, İntişârât-ı Hârezmî, 1373 hş.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

- <http://www.vajehyab.com> (15.08.2020)
- <http://www.yazmalar.gov.tr> (15.08.2020)

YAVUZ SULTAN SELİM DÎVÂNİ ŞERHİ

Günümüzde Eski Türk Edebiyatı metinlerini doğru anlama ve yorumlama konusundaki en büyük sıkıntımız, bunların ait olduğu dönemdeki manalarını izah eden eserlerin yeterince kaleme alınmamış olmasıdır. Eskilerin Arap ve Fars edebiyatının eserlerini açıklayıcı mahiyette çok sayıda şerh telif etmelerine rağmen aynı hassasiyeti Türk Edebiyatı metinlerine pek göstermedikleri görülür. Bunun en mantıklı gerekçesi, kendi dilimizle yazılmış bu eserlerin izaha muhtaç olmadığı düşüncesidir. Halbuki dili oluşturan kelimeler canlı varlıklar gibi sürekli bir değişim içindedir. 16. yüzyılda kullanılan bir kelimenin anlamı, aradan birkaç yüzyıl geçtiğinde artık çok farklı bir yapıya bürünmüş olabilir. Üstelik yazar ve okuyucuların yaşadıkları zaman dilimi içerisinde bu değişimi fark etmeleri çoğu zaman gerçekten çok zordur. Bu sebeple bazen 40-50 yıl önce çok açık bir dille yazılmış olsa dahi bir metni hakkıyla anlamakta zorlanabiliriz. Çünkü insanlar gibi kelimeler de sürekli bir değişim içindedirler. Aynı durum sözlükler için de geçerlidir. 19. yüzyıl dili için hazırlanmış bir sözlük, 16. yüzyıl metinlerini anlama konusunda daima eksik kalmaya mahkûmdur.

Bu durumda Eski Edebiyat metinlerini hakkıyla idrak edebilmek için o kültürü bizzat yaşayan müelliflerin Arapça ve Farsça eserler için dahi olsa kaleme aldıkları şerhler müstasna önem arz etmektedir. **Yavuz Sultan Selim Dîvânı Şerhi** bu yolda bize ışık tutacak değerli kaynaklardan biridir.

Seda Aydın Kurt ve **Beyza Terzi Sarı**'nın sabır ve emek mahsulü bu titiz çalışması, Eski Türk Edebiyatı sahası çalışanları için tam bir kılavuz değer taşıdığı gibi günümüz okuyucusunu **Yavuz Sultan Selim** gibi bir cihan padişahının hayal dünyasına sürüklemesi bakımından ayrıca önemlidir.

Prof. Dr. Ahmet Atillâ Şentürk

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI
Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4
Cağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul
Tel. - Faks: +90 212 526 98 06
www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

ISBN 978-625-7760-24-9

9 786257 760249